

Література

1. Апресян Ю.Д. Избранные труды, том I. Лексическая семантика: 2-е изд., испр. и доп. – М.: Школа "Языки русской культуры". Издательская фирма "Восточная литература" РАН, 1995 – VIII с., 472 с.
2. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике: Учеб. пособие. – М.: "Высшая школа", 1991. – 140 с.
3. Ващенко В. С. Слово та його значення. Посібник з лексикології. Дніпропетровськ: Дніпропетровський орден Трудового Червоного Прапора державний університет, 1976. – 40 с.
4. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: Підручник. – К: Видавничий центр "Академія", 2006. – 336 с.
5. Ярцева В. Н., Ариутунова Н. Д., Виноградов В. А. – Языкознание. Большой энциклопедический словарь. 2-е (репринтное) издание "Лингвистического энциклопедического словаря" 1990 года. Москва: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
6. Webster's Dictionary of Synonyms. First Edition. A Dictionary of Discriminated Synonyms with Antonyms and Analogous and Contrasted Words. Springfield, Massachusetts, USA: Merriam Co. Publishers, 1947. – 907 p.

УДК 81'42

О.В. Горчак,
Національний університет "Острозька академія",
м. Острог

СИНТАКТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ПРАГМАТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ РИТОРИКИ (на прикладі промов Маргарет Тетчер, Тоні Блера, Абрагама Лінкольна, Гордона Брауна, Нейла Армстронга та Нельсона Манделі)

Для того, щоб здійснювати свій вплив на слухачів, політичні промови повинні бути ефективними у сфері комунікації. До мовних засобів досягнення успішності політичних промов ми відносимо їх доступність, емоційність, сенсаційність та лаконічність. Ця стаття аналізує синтактико-стилістичні структури, які сприяють кращому запам'ятовуванню та поширенню інформації, підсилюючи вплив повідомлень на слухачів.

In order to influence the audience political speeches should be effective in the sphere of communication. Simplicity, emotionality, sensationalism and laconism belong to the language means of the

speeches' success. The following article analyzes the syntactic and stylistic structures that facilitate better memorization and spread of information by enhancing the influence of the message on the audience.

Здебільшого, у працях з проблем взаємовідношення мови і політики аналіз мовних засобів, які використовуються цілеспрямовано у відповідному мовному суспільстві, являє собою насамперед дослідження лексико-семантичної системи мови, оскільки вона найбільшою мірою підпорядкована впливу соціальних чинників. Питання, пов'язані із соціальною активністю слова в аспекті політичного впливу, його потенційної спроможності суттєво впливати на процес відображення людиною дійсності, а також її поведінки і суспільної діяльності, досі залишаються актуальними.

Український лінгвіст Худолій А.О. у своїй монографії “Функціональні зміни у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ століття” зазначає, що з-поміж лексичних та семантико-стилістичних показників прагматичної спрямованості американських публіцистичних текстів, синтактико-стилістичний показник є найбільш “функціонально орієнтованим”, оскільки виконує атрактивну функцію, а відтак є одним з найбільш цікавих для дослідження “політичного тексту” [7].

На прикладі промов відомих британських та американських політиків ми розглянемо комунікативно-прагматичну спрямованість політичного дискурсу, завданням якого є не стільки інформувати, скільки здійснювати соціально-психологічний вплив на аудиторію.

Існує безліч класифікацій синтактико-стилістичних мовних засобів. До основних прийнято відносити: вживання номінативних речень, навмисна зміна порядку слів у реченні (інверсія), замовчування (апозіпесиз), повтор, вживання емпатичних конструкцій, паралелізм та риторичні питання [6]. Однією з найбільш узагальнюючих класифікацій синтактико-стилістичних мовних засобів у лінгвістиці є класифікація Аткинсона, який у своїй книзі *Our Masters' Voices* виокремив наступні мовно-психологічні засоби переконання: *трьохкомпонентність*, застосування *контрастивних пар* та використання *прийменників як засобів ототожнення* [8].

На думку англійського дослідника Берда, одним із найбільш вдалих прийомів переконання є використання так-званого “*трьохкомпонентного списку*” [9]. Зокрема наголошується, що незалежно від теми промови чи маніфесту, “*список трьох*” дозволяє якнайкраще привернути увагу читача або слухача до повідомлення, оскільки є досить простим для сприймання та запам'ятовування.

Практичну реалізацію дії “*трьохкомпонентного списку*” ми можемо прослідкувати на прикладі наступних промов та закликів:

1) Коли населення було незадоволене політикою Маргарет Тетчер, воно вийшло на вулиці із простим заклицом:

Maggie, Maggie, Maggie

Out, Out, Out [9];

2) Основною візитною карткою промови Тоні Блера у виборчій кампанії 1997 р. були слова:

Education, Education, Education [9];

3) Абрагам Лінкольн у своєму геттисбергському зверненні 1863р. завдання уряду окреслив наступним чином:

Government of the people

By the people

For the people [9].

Таким чином, “*трьохкомпонентність*” відповідає прагматичному спрямуванню публічних промов на слухачів завдяки лаконічності та ємкості. Варто відмітити, що ефект “*списку трьох*” великою мірою залежить також від таких важливих фізіолого-психологічних даних індивіда як темп, тембр та ритм.

Іншою відмінною рисою “політичних спічів” є використання так званих “*контрастивних пар*”. В той час як “*список трьох*” використовує одноподібність компонентів, у прийомі “*контрастивних пар*” застосовується метод опозиції, контрасту. Прикладом є слова Нейла Армстронга, першої людини, що ступила на Місяць:

“One small step for man; one giant leap for mankind” [9].

Контрастивними парами у реченні є:

1) Small-giant;

2) Step-leap;

3) Man-mankind

Перші слова кожної з цих контрастивних пар (small, step, man) є буквральними, оскільки описують дії окремо взятої людини у певний проміжок часу. Проте слова-контрасти (giant, leap, mankind) є метафоричними. Зокрема, під виразом “*giant leap*” ми розуміємо “*технологічний прогрес*”. Варто також відмітити і одноманітну синтаксичну структуру речення, жодна з частин якого не має присудку. На фонологічному рівні теж простежується одноманітність: ритм і наголос в обох частинах є ідентичними.

Таким чином, контраст та повторення можуть включати в себе використання багатьох інших лінгвістичних прийомів, а саме: лексичне, семантичне, синтаксичне та фонологічне повторення.

Іншими яскравими прикладами цього прийому є:

А) Слова Нельсона Манделі:

“I stand before you not as a prophet but as a humble servant for you, the people... We have waited too long for our freedom. We can no longer wait.” [9].

У вище поданому реченні ми можемо прослідкувати викорис-

тання двох контрастивних пар. У першій парі Мандела протиставляє “*not being a prophet*” “*being a humble servant*”. Варто відмітити й те, що негативаційна частина фрази стоїть перед позитиваційною для того, щоб увага зосереджувалась на другій частині. Політик позиціонує себе не як пророка, який знає шляхи подолання та виведення країни з кризи, а як “*слухняного слугу*”, котрий віддано служить своєму народові. Граматично контрастивність виражається завдяки структурам “*not as/but as*”.

У другій частині речення Мандела використовує займенники, дієслова, обставини місця та заперечення, щоб утворити контрастивну пару. Фрази “*We have waited too long*” та “*We can no longer wait*”, власне, і є другою опозиційною парою вище наведеного речення. Займенники “*we/our*” роблять мовця частиною соціуму.

Б) Слова М. Тетчер, коли вона вперше прийшла до влади у 1979 р.:

“Where there is discord, may we bring harmony

Where there is error, may we bring truth.

Where there is doubt, may we bring faith.

Where there is despair, may we bring hope.” [9].

Контрастивні пари – *discord/harmony; error/truth; doubt/faith; despair/hope* – мають біблійне підґрунтя. Проте, якщо Біблія має на меті збагатити людину духовно, зміцнити її віру, то Політика ставить зовсім інше завдання. А саме – вплинути на індивіда через *hope*, загальноприйнятні, вічні біблійні заповіді. Слово-контраст *hope*, яке є останнім у промові, вступає у ролі асоціативного чинника з постаттю Маргарет Тетчер. Іншими словами, мета цього повідомлення є переконати слухача у тому, що саме цей політик може забезпечити гармонію, правду та віру населення шляхом відновлення сповідань на краще у майбутньому.

Ще одним важливим синтактико-стилістичним показником прагматичної спрямованості політичних промов є широке застосування займенників, які слугують засобом ототожнення. Російська дослідниця Ніколаєва наводить такий факт: коли Маргарет Тетчер оголошувала, що дружина її сина народила хлопчика, вона сказала: “*We are a Grandmother*”. На той час ця фраза викликала великий резонанс не тільки тому, що звучала досить дивно з граматичної точки зору, а й тому, що Прем’єр-міністр використала займенник “*ми*”, а не “*я*”. Традиційно, лише королі та королеви Великої Британії зверталися до населення займенником “*ми*”, оскільки вважалося, що це надавало їхній промові пафосу, і, відтак, вони говорили не лише від себе особисто, а й від всього населення. А тому, коли Тетчер використала займенник “*ми*”, її стали вважати “*пихатою леді*”, котра сама присвоїла собі королівський статус [5]. Проте, приклад Тетчер успадкували багато інших політиків, які також не мали жодного відношення до королівської династії, так як вони усвідомлювали ефект застосування займенника як чинника впливу на маси.

За допомогою використання займенників, політичний текст набуває образності та змістовності. Проаналізуємо, зокрема, промову Міністра Фінансів Великобританії Гордона Брауна 1998 року під час представлення проекту бюджету країни у парламенті.

“Only once in a generation is a tax system fundamentally reformed. The budget I bring before the house and country today begins the task of modernizing not just taxation but the entire tax and benefit systems of our country. We do this to encourage enterprise; to reward work; to support families; to advance the ambitions not just of the few but of the many.” [3].

Як бачимо, при зверненні до Парламенту промовець використовує займенник “I”, тоді як при згадці про імплементацію змін використовує займенник “we”. Цим займенником Гордон Браун наголошує на тому, що відповідальність за виконання бюджету є колективною, а не персоніфікованою.

У промові окрім, власне, варіювання займенників ми також можемо відмітити наступні характерні риси:

1) використання лексики, що надає сильного стилістичного значення окремим компонентам виступу (“only once”, “fundamentally”, “entire”);

2) повторення слова “country” декілька разів;

3) “чотириьохкомпонентний список” в останньому реченні;

4) контрастивна пара “few-many”.

Таким чином, синтактико-стилістичні показники “політичного тексту” виконують експресивну, атрактивну та емоційну функції і застосовуються для привернення уваги слухача та підсилення прагматичного аспекту висловлення. Вони сприяють компактнішому представленню інформації, її кращому засвоєнню, підсилюючи інформаційно-психологічний вплив.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс//Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Совет. энцикл., 1990. – С. 136-137.
2. Беглов И.И. Внешнеполитическая пропаганда. Очерк теории и практики. – М., 1983, – 210 с.
3. Виноградов С.И. Слово в парламентской речи и культуре общения // Русская речь. – 1993. – № 2-4.
4. Дмитрук О. В. Маніпуляція поняттями і фактами в сучасних англомовних ЗМІ // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2005. – № 667. – С. 57–61.
5. Николаева Т.М. Лингвистическая демагогия // Прагматика и проблемы интенциональности. – М., 1988. – С. 154 – 166.
6. Саламун К. Язык и политика: Вербальная стратегия в политической деятельности // Язык и идеология. Реф. сбор. – М., 1987. – С.52-54.
7. Худолій А.О. Функціональні зміни у мові американської публі-

цистики кінця XX – початку XXI століття. Монографія. – Острого: Вид-во НаУОА, 2006. – 384 с.

8. Atkinson M. *Our Master's Voices*, – Methuen, London, 1984, – 83 p.

9. Beard A. *The Language of Politics*, – Routledge, London and New York, 2000. – 121 P.

УДК 81'1

Н.В. Гришкова,
м. Рівне

КОНЦЕПТ ЯК МОВНО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Аналізується феномен концепту. У статті описано його основні ознаки.

The article focuses on the phenomenon of concept. The author describes its main qualities.

Останнім часом досягнення у галузі лінгвістичних досліджень свідчать про неабиякий інтерес учених до вивчення мовних явищ у екстралінгвальному контексті.

Об'єктом вивчення філософської, психологічної, лінгвістичної, літературознавчої, когнітивної парадигм є концепт.

Визначення концепту в рамках філософської теорії пізнання і відображення дійсності варіюються у такому діапазоні: від широкого (складні ментальні утворення – думки, знання, віра, причина, – осмислені на основі широкого онтологічного фону речей, які складають оточуючий світ, та власного досвіду людини) до дещо звуженого (смисли, якими оперує людина у процесі згортання, або інтеріоризації, знання про оточуючий світ, які зберігаються у вигляді квантів – таких, як життя, смерть). Фактично, філософська традиція, як і раніше, трактує концепт як згорнуті знання людини про світ, як складову світобачення, концептуальної картини світу, яка, в разі означення, явлена як мовна [19, с. 464].

Лінгвісти розглядають поняття концепту сьогодні дещо інакше.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики можна виділити два основних підходи щодо тлумачення терміна концепт: 1) концепт як загальне поняття (традиційне розуміння); 2) концепт як комплекс культурно детермінованих уявлень про предмет (нове осмислення терміна в межах лінгво-філософської наукової парадигми) [5, с. 89].

З точки зору епістемології концепти кваліфікуються як складні ментальні утворення, виражені словами думка, знання, віра, причина тощо і осмислювані на основі широкого онтологічного тла речей,